

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioan. Petri Maffei, Bergomatis, E Societate Iesv,
Historiarvm Indicarvm Libri XVI.**

Maffei, Giovanni Pietro

Antverpiae, 1605

Historiarvm Indicarvm Liber Vndecimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11473

quidem (quod portentum simile videatur) occisus. Tum castra, plena omnis opulentia, momento direpta. & Pereria, euidenter planè Dei superumque auxilio, cuius maximè fiducia inierat pugnam, memorabili parva victoria, spoliis diues & barbarica suppellectili, Goam reuertit; omni que obuiam effusa ciuitate, cum laudibus & cum solenni supplicatione ouans urbem introuit. At Azedecan, quamquam tristi nuntio percussus, non tamen idcirco abiecit belli consilia: quin, Solimano dimisso, cuius ductu iam toties malè pugnarum erat, Carnabecum Turcam Asiaticum, virum & corporis robore & armorum arte præstantem, & sub eo præfectos octodecim ex eadem natione conduxit. ii cum octingentis equitibus, & peditum quatuor millibus ad eadem vectigalia recuperanda profecti; rursus ab Lusitano vincuntur. Carnabecus ipse inter alios, ac Turca præfecti, eo prælio ad unum omnes occisi. Neque tamen incruenta Lusitanis victoria fuit. promptissimi aliquot, partim profundis foueis hausti, quas consultò occæcauerant hostes; partim etiam ipsius Carnabeci manu perempti sunt. Ea pugna fractus tandem Azedecan, ab armis abscessit: & pacata in aliquot annos regione, Lusitanus traditam sibi vectigalium possessionem, haud sine magno prouentu, retinuit.

LIBRI DECIMI FINIS.

HISTORIARVM INDICARVM

LIBER VNDECIMVS.

VM hæc à minoribus præfectis geruntur, ne ipsi quidem Nonnio Pratori fuit otiosa provincia. Is ingentem nactus naualem apparatus, quem decedens Lupus Vasæus partim Goæ partim Cocini reliquerat, ad expeditionem Diensem, quam Lusitani dudum coquebant, animum adjecit. ac primum idoneos homines, magnis præmiis inuitatos, mercatorum specie Diu ex urbe Goa præmisit: qui cuncta probè cognoscerent;

rent; ac Lusitanas vires augendo verbis, Tocanem dynastam, Sacæ demortui fratrem, ad vitanda certamina, & componendam quavis conditione pacem impellerent; ac demum appropinquanti sibi omnia explorata clam ex vrbe renuntiarent. In horum opera & fide, quam multis rebus perspectam habebat, magnam rei perficiendæ spem collocauerat Nonnius. Dein, satis prouisis omnibus, quæ ad rem pertinebant, diem ad conueniendum nauticis omnibus Ciaulum edixit. Ab Ciaulo profectus cum ornatissimis nauibus variæ formæ trecentis, in quibus erant Lusitanorum tria millia, Malabarium totidem, & Canarini bis mille; Damanam oppidum oræ Cambaicæ processit, metu desertum ab incolis. ibi, solenni peracto sacrificio, Antonius Petronius Franciscanus, pro concione cunctos ad obeunda fortiter militia munera, pellendosque ex vrbe Dio nefarios Christiani nominis hostes, Mahometanæ sectæ cultores, hortatus est. Ab Damano classis, præciso Cambaico sinu, Betelem tenuit. Hoc nomine insula est, per exiguo circuitu leuca ferme vnus, angusto admodum freto à continenti disjuncta, difficili accessu, pænè vndique septa præruptis haud modicæ altitudinis rupibus. Ea, quod leucarum octo non amplius trajectu per opportunè imminet in urbem Dium, & circumdato muro inexpugnabilis reddi facile poterat; ad eum locum muniendum paulo ante Cambaicæ Rex quædam è suis præfectis, Turcam natione, cum duobus millibus armatorum & structoribus, operisque circiter mille transmiserat. Sed nondum eò peruenerat opus, vt arceri munimento externa vis posset: ac proinde repentino tantæ classis aduentu perterriti milites, & præter ceteras difficultates etiam nauigijs ad transmittendum, vel accersenda è propinquo auxilia destituti, consilio habito, de arce honestis conditionibus tradenda cõsentiunt. Dux ipse, quo plus auctoritatis inesset legationi, accepta fide, ad colloquium prodiit. Petebat vti sibi ceterisque insula excedere, suæque secum exportare turò liceret. Cui Prætor, insolito ferox apparatu, & auidus rei gerendæ, ipsi quidem id petenti dare se dixit: cum reliquis, nisi permittentibus omnia, negauit vllam pacis conditionem esse. Hoc tã triste responsum in arcem relatum, mistam desperatione iram in militum pectoribus accendit. Extemplo regius Quæstor, ex obuijs trabibus raptim conferta rate, per tenebras pecuniam regiam in continetem auexit. hunc, nãdo subsequuti ex imbelli turba qui poterant, ceteri, fero & infando consilio, vxores, & liberos, & quæ habebant carissima, in vnum congesta cumulum, ea ipsa nocte succedunt. & ex vniuerso præsidio septingenti ferme, certo deuotionis

genere, monachorum instar vertice capitis ad coronam seu diadematis figuram abrafo, (adeo is ritus apud barbaras quoque nationes defunctum humanis curis animam, & ipsius prodigum vitam significat) ad mortem fortiter oppetendam obstinata mente concurrant: inde caci furore & amentia, non sine probris conquirisque Lusitanum vario telorum genere supernè laesi sunt. Ea commotus audacia Prator, non expectato, vti decreuerat, Solis ortu, (& forte nox erat) hinc radiis admodum illustris) exposito milite, à quatuor finit partibus adortus inchoatam arcem expugnat. Variis inde locis, vti sese passim conglobauerant hostes, atrociter dimicatum est. Dux ipse cum egregis aliquot, eques primò cum pedes, ingenti animo praelium ciens, haud inuisus occubuit. Caeso duce, fugam omnes partes illico fecti capta: cumque hinc infestæ cuspides; inde vasta crepidines, & obsecum nauibus mare ad salutem obstarerent; urgente metu alii per saxa cautelque sese deuoluunt, alii specus & lacubula circumspiciunt: multi eminus trajecti missilibus, multi cominus gladio hastave confossi, pauci admodum in seruitutem abducti. Carterum vnus memorabile in prima exitum fuit. is, in angustiis deprehensus, cum adhaerentem lateri comitem interfectum, & in se deinceps intentam Lusitani lanceam cerneret, nulla cunctatione in vulnus ac ferrum vitro semet impellens, ad corpus aduersarii per ipsum hastile fufibundus affluit, & stricta sica, nec opinantis abscidit femur. ita, mutuis ictibus, alterius vterque sanguine expleti, in eodem pane vestigio corruerunt. E Lusitanis desiderati nobiles viri septendecim. vulnerati centum & viginti, quorum nonnulli postmodum expirarunt. Post hæc, ceteris aut incensis Cambæorum operibus, eorumque tormentis in classem acceptis, Prator circa eandem insulam octo ferme dies in anchoris stetit. nuntium ab exploratoribus de statu rei Diensis ibidem expectans. Ea mora saluti Diensibus fuit. Siquidem per eos ipsos dies Mustafa, & Sofar, qui nuper ab Adeni obfidione recesserant, fugitiua, vti supra demonstratum est, Turcarum tyranni mancipia, nouam & conditionem & sedem quarentes, Diuim classe detenere, secumque sexcentos Turcas, Arabas mille & trecentos, & præter minora tormenta, basiliscos apæos egregiæ formæ tres in urbem inuexere. Hoc tam insperato subsidio magnopere confirmatus est Tocan, cum paulo antè, Lusitanæ classis fama conterritus, ad deditiorem haud dubie inclinaret. Exinde, Mustafa iuasus, emissa extra oppidum cum pretiosis rebus puerorum ac mulierum turba, reliquos oppidanos recensuit. inuenti qui arma ferre possent, præter novos auxiliares, vndecim ferè millia, & omnes gra-

nes gravi edicto vetiti egredi ex vrbe. Tum, eodem hortante atque adiuuante Mustafa, stationes ad portas, in muris tormenta vigiliaeque dispositae: & sub praecipuas vrbis vias acti, & sulphureo puluere completi cuniculi; quibus, si in urbem irrupissent hostes, in extremam eorum perniciem ignis applicaretur: & intra ostium portus, quod ferrea catena claudi solitum esse docuimus, tres & septuaginta biremes instructae: denique nihil omissum, quod ad urbem, praesertim a mari, firmandam tali tempore periret. Nonnius, ut dicebamus, consulto ad Betelem interea trahebat moram. dein, cum ii quos ob id ipsum ab Goa praemiserat, neq; ipsi veniret, neq; nuntium aut litteras mitterent, quippe custodibus ad exitus omnes appositis, ignarus omnium quae apud hostes fierent, ad incertum euentum a Betele Dium ire perrexit, haud dubie ratus, ad conspectum tantae classis, motum aliquem in vrbe futurum. Vbi eo peruentum est, vix dum in safo jecerat anchoras, paratus per colloquia tetare animos incolatum; cum ex omnibus repente propugnaculis in classem vis ingens pilarum emissa. e quibus, inspectante Nonnio, in ipsam pane Pratoriam tres illatae, magnam ostensionem fecere. Inde subducta extra ictum classe, & omni spe non voluntariae deditiois modo, sed etiam pacis abscissa; cum speculatoris nauigiis missi, qui e proximo, quoad liceret lustrata oculis vrbe, certi quippiam referrent. ii, abrafo ad jagula vitanda littore, sensim progressi, ingentem aspiciunt pro muris hominum frequentiam, & nauium multitudinem in portu paratam, & omnia telis atq; tormentis micantibusq; cum ingenti sono flammis horreria. Simul animaduertunt non equae ab terra atq; a mari difficile oppugnatione esse: & sicubi desceho facta sit, a Septentrionibus maxime succedi ad moenia posse. Hisce rebus cognitis Prator, quod in vnam rem naualem intentus, terrestris pugnae machinas & instrumeta nequaquam aduexerat, portus clausura perfringere, classemque adoriri, & simul enauibus moenia diuerberare decreuit. In eam rem postridie cum tormentis maioribus promotae, centonibus & pluteis tectae, scaphae complures, triremibus ab tergo & ab latere adjunctis: quae simulatque per stragem aliquis aditus daretur, ad irrumpendum inter volitantia tela militem audacter exponerent. Haec, turbatis inexpectata hostium vi plerisque, aduerso insuper aestu, per metum ac trepidationem agre fiebant: & simul periniqua erat verberandi conditio: quippe cum oppidani, e fixo & immobili, ad ictus destinatos tormenta librarent; Lusitani, e fluxo & instabili, propere in incertum mitteret tela. Ergo, ut in huiusmodi condicione, alteris nihil ferme illatum damni; ex alteris, propugnatores & nauis non pauci

T 3

pane

pænè momento discerpti sunt: & quod vel in primis oppugnanti
 fregit animos, omnia ferme tormenta, majoribus quam quos pa-
 terentur bolis, & nimia defatigatione disrupta. Hoc tam infelici
 successu percussus Nonnius; ne simul ad procellas ac tempestates
 expositam in salo classem haberet, simul milites remigisque tanto
 cum detrimento densissimis hostium globis objiceret; sublati ar-
 choris, frendens gemenisque irritò conatu ad Betelem rediit. Inde,
 Antonio Saldania ad peruastandam Cambaicam oram cum parte
 copiarum relicto, ceteras ipse Goam reduxit incolumes. Eòdem
 paulo pòst Saldania quoque rediit, inter ceteras elades euerfa Go-
 ga, (id oppidi nomen) & onuslis Indica fruge quinque & viginti pa-
 ronibus vno incendio absumptis, Cambaici sinus custodia viro e-
 gregiè forti Iacobo Sylueria tradita. Goæ hyems iure dicundo &
 nauibus reficiendis exacta; deinde vbi sese æstas aperuit, Cialem
 Prætor classe contendit. is locus vltæ Calecutum duas leucas ap-
 prime nauigabili æstuario impositus, mirè factus erat ad Arabum
 infestanda commercia, & Zamorini consilia exploranda, conatus-
 que opprimendos. Ibi ergo Prætor, quieto Calecutano, neque ad
 impediendam ædificationem auso inire certamen, arcem egregiè
 opere militari paucis diebus exstruxit. In eam rem agri pars cū pal-
 metis ab Cialensi regulo præsentibus nummis cõempta: & regulus
 ipse, ne Zamorini vim extimesceret, in fidem ac societatem acce-
 ptus est. Eadem æstate, Iacobus Sylueria, Tanahensem dynastiam
 Diësis auxilii fiducia tributum pèndere recusantem aggressus, op-
 pido exegit; ipsumque oppidum egesta præda cremavit. In eodem
 tractu Bandoram, qui locus erat in Tocanis ditio, & opere ma-
 gno & valido præsidio munitus, vi cepit ac diruit. Multos præterea
 Cambaia oræ vicos euertit; naues partim subductas exussit, partim
 cum oneribus Diu petentes excepit aut depressit. ad hæc, in re-
 migum supplementum, quatuor millia captiuorum abducta; &
 clausis vndique maritimis com meatibus, Diensi portorio & anno-
 næ ingens eo anno detrimentum illatum est. eadem pænè vastitas,
 eodem Sylueria duce, anno insequenti propioribus etiam vrbi Dio-
 littoribus atque agris inuecta. villæ, vici, nauigia passim incensa,
 multi mortales abducti. opulèta emporia duo. Pate & Patane, haud
 sine certamine capta & direpta. Mangalor oppidum insigne (quo
 itè nomine emporiū est in ora Malabarica) dilapsis metu Mahome-
 tanis, deletū: ditati præda milites: nec parū pecuniæ in regios quo-
 que fiscos redactū: impunè cuncta: cū & nouo Cabaia Regi Badu-
 rio, interioribus implicito bellis, haudquaquã vacaret opem ferre,
 quamuis adeo laboranti oræ maritimæ; & Melicus Tocan, circun-
 ferenti

ferenti bellum Lusitano occurrere nec posset, nec satis audere absente Mustafa, qui post repullos ab Dio Lusitanos, in regiam cum lato nuntio ad præmia petenda, & venditandam in posterum operam suam Regi, haud sanè magna Tocanis voluntate, contendebat. Eo adiumento ac præsidio destitutus Tocan, omnibus circa populis ob recentia dâna terrore nominis Lusitani perculsis, quicquid habebat copiarum ac virium, partim ad vrbs Dii custodia, partim ad muniendum Bazainum summo studio cõferebat. Et Nonnius, ardens dolore suscepta ad Diu labis, ad eã eluendam, excidium Bazaini tacitus dudum apud se voluebat. Ac maturandũ ratus antequam ab terrore populationum rescicerentur hostium animi; cum nauibus amplius octoginta, & bellatorum quatuor millibus, quorum dimidia pars Lusitani, ceteri Malabares aut Canarini erant, Ciaulum accessit. inde præmisso cum expeditis nauigijs Emmanuele Albuquerque ad portus introitũ occupandũ, ipse Iacobo Sylueria trans Diu accito, cum cætera classe subsequitur. Bazaini tum agebat Tocan, magno equitum peditumque numero ad famam classis Lusitanæ contracto. Munitionis autẽ ratio erat huiusmodi, arcem idoneo loco ædificatã habebant. præterea, ad euripi fauces, qua descensuros putabant hostes, propugnaculum excitant. inde perpetuam fossam immisso mari, itẽque aggerem cum crebris turribus, magna tormentorum imposita vi, ad oppidum vsque perduxerant. neque oppugnari, nisi eo munimento superato, arx poterat; & frequẽtia tectis loca protinus petenti hosti, nullis circa siluis aut collibus, turres ab latere minabantur. Nonnius, duce trãsfuga locorũ perito, paulo supra id quod dixi propugnaculum, tripartitò exposuit copias. Primo agmini Iacobus Sylueria, secundo Fernandus Deza, & nauarchi aliquot præerant; postremũ ducebat ipse. Vbi propius ad munitiones ventum est; Lusitani, tentata, dein omissa propter altitudinem fossa, præter hostiũ oculos ad oppidum rectã contendunt. Scilicet in prætereuntes cõfestim ex aggere sæuus imber telorum, perpetua iaculatione coniectus. quacunque audax incedit agmen, ignifera bolides, plumbei ac ferrei globi spicula dẽsa circumuolant. Mirũ profectò, & quod, nisi in potentiam Dei referatur, planè fidem exceßerit. Puro & patienti littore, cum è turribus ac fenestellis vndique peterentur, nemo profus omnium ictus est. quo miraculo commoti auxiliares multi, sponte dein Christianam fidem amplexi, cum ita affirmarent: angustis in rebus nullum omnino æquẽ atque Lusitanorum Deum suis cultoribus esse præsentẽ atque propitium. Ad extremas munitiones cum decem amplius millibus armatorum sese Tocan

osten-

ostendit. Ibi acrior concursu primo, quàm perseuerantior pugna fuit. Inuehentes se magno impetu Lusitanum, gladiisque & hastis aduersa ora & pectora fodientem, diutius non ferentes Mahometani, transmissis per pontem euripo, ad proximos montes celeris fuga succedunt, eodemque loco castra cõmuniunt. Nec maior inclusis intra arcem, ad sustinendam oppugnationem, animus fuit. Eminus conspicari suos abeuntes, & hostium aduentans agmen, extemplo sese per auersam arcis partem omnes eiciunt: traiectioneque pariter euripo, Tocanis vestigia subsequuntur. Per hunc modum arx oppidumque minore quàm timebatur certamine in potestatem venit. è Mahometanis, tum in prælio tũ in fuga, cæsi quingenti & quinquaginta; è Lusitanis, desiderati nõ amplius sex. Multum ibi sulphurei pulueris & globorum inuentum, & maiora tormenta circiter quadringenta. Prætor, collaudato præcipue Sylueria, & iis qui in primo agmine dimicauerant, (nam ad secundam aciem & subsidia prælium non peruenerat) donisque militaribus de more distributis, in ipso littore castra posuit: inde quicquid erat fertile in agris, ferro ignique corruptum; oppletæ hostium fossæ; prorutum vallum; & arx ipsa, quòd ad eam tuendam copiarum non suppetere, à fundamentis excisa: & Nonnius, per se perque suos egregie repenso barbaris quædam ad Diuim acceperat damno, incolumi classe Goam hyemandi causa repetiit. Circa idem tempus, Vgentanæ Rex Malacensem oram crebris excursionibus habebat infestam. Aduersus eum cum quadringentis Lusitanis à Malaca profectus Stephanus Gamma, qui tum vrbi præerat, aduerso flumine ad hostem subiit: ac munitiones primùm in itinere obiectas, exposito milite per vim cepit; dein, fugato Rege, desertam arcem & urbem Vgentanam incendit; tormenta complura nauisque captiuas cum insigni laude victor Malacam reduxit. Sub hæc, è Lusitania cum onerariis quinque Martinus Alphonso Sosa, præfectus maris Indici designatus, Goam defertur. Is, accepta à Nonnio classe, nauibus quinque & triginta, in quibus erant Lusitani sexcenti, ad Damantū duxit oppugnandum. Cambaici littoris id quoque oppidum est, supra Bazainum leucas ferme quattuordecim. Carebat mœnibus, atque ob id ipsum oppidani cognito classis aduentu diffugerant. Sed firmi operis arcem Turcæ admisti Resburis, quæ gens atrocissimi de diti Carmaniæ fines attingit, quingenti numero tuebatur. iidem, urbis aditum à portu, tumultuariis munitionibus crebrisque tormentis obsepserant. Sosa in conspectum hostium delatus, leui primùm nauigio ad contemplandam loci naturam & opera circumuectus est; dein vitato portu, nocte intempesta in asperum litus non

sunt

sine periculo repente descendit; ac partim scalis ad muros apposi-
 tis; partim, dum pauidi quidam elabuntur, portis raptim occupa-
 tis, in arcem irrupit. Intra mœnia, cum Turcis præsertim, inter-
 cluso exitu, atrociter dimicatum est: ac, paucis exceptis qui inter
 primum, vt dixi, tumultum euaserant, cæteri ad vnum omnes oc-
 cisi. è Lusitanis, decem desiderati non amplius: grauius icti com-
 plures. Arx triduo diruta, & solo, vix vt vestigium exstaret, æquata
 est. Inde victor Sosa totam Cambaicam oram, nõ sine magno ter-
 tore, Diu vsque percurrit. Capti & euersi Damani fama Baduriũ
 valde commouit; præsertim quòd eo ipso tempore grauias ex aliis
 partibus bella imminerent. in quæ dum totis incumbit viribus, ne
 interim acrior ab tergo Lusitanus instaret; oratorem petendæ pa-
 cis ad Nonnium misit; scriptisq; & obsignatis conditionibus,
 Ioanni Regi Bazainum, vicinasque insulas, quo in numero Salse-
 tanæ sunt, & partem insuper continentis attribuit. Pace cum Lu-
 sitanis facta, sese ad cæteras expeditiones accinxit. Duo tum à Se-
 prentione hostes in primis vrgebant: Crementina vidua, Sangæ
 Regina, eximia specie, cæterum præferoci & plus quàm virili in-
 genio mulier; à prima ætate militiæ rudimentis imbuta, pugnam-
 que inire, Amazonum instar, intrepidè solita. itemque Mogores,
 Scythica gens, præpollès viribus; & cum finitimis Persis bello cer-
 tare assueta. horum Rex Miramudius, à magno Tamberlane ori-
 ginem trahens, Mandoo dynasta sollicitante, (cuius auunculum
 Badurius pepulerat regno) paulo antè in Cãbaix fines valido cū
 exercitu irruerat. Inde sublati animis Crementina, filij gerens
 tutelam, statutum olim vectigal Badurio abnuebat penderè; co-
 actisq; duobus equitum, triginta peditum millibus, in regia se se
 continebat vrbe, cui nomen Citor. Hæ duæ maximè Badurium eo
 tempore distinebant curæ. Super ijs cū aliquandiu apud se deli-
 berasset (nam alienis consiliis admodum rarè utebatur) Sangam e-
 domare quamprimum, dein Mogoribus omni conatu obuiam ire
 constituit. Apparatus autem huiusce expeditionis erat eiusmodi,
 quemadmodum à Christianis cognitum est, qui in eo ipso bello
 Badurij stipendia meruere: Equitum sub signis habebat centum &
 quinquaginta millia, è quibus erant grauis armaturæ triginta; pe-
 ditatus quingentorum millium explebat summam: in ijs, externi
 variarum nationum ad quindecim millia. id erat exercitus robur.
 Ferracas & Abastinos, alij præfecti; Turcas trecentos Mustafa du-
 cebat. accesserant Christiani captiui, deptis ad militiã vinculis, non
 plus octoginta; quorum erant quinquaginta Lusitani, Galli reliqui,
 incertum quo casu, Dobriga quam vocabant nauis, ad Cambaicæ
 regiones

regiones appulsi. Armorum telorumque omnis generis vim ingentem, curulia tormenta mille admodum ex ære cuncta parauerant. In iis, vastæ magnitudinis quatuor basiliscos, intremente solo, centena singulos bouum juga trahebant. Hisce addita sulphurei pulueris pilarumque claustra quingenta, & libratores ac fusoriæ artis magistri complures, cum omni jaculandi & conflandi instrumento. ad hæc, turriti elephanti amplius ducenti; quaternas alii minores fistulas, majusculas alii binas, totidemque milites dorso vectabant. Signato in stipendium auro argentoque, vehes onustæ quingentæ, & super hæc omnia, Satrapæ ac dynastæ permulti cum suis quisque thesauris & magno comitatu sequebantur. iam verò mercatorum, opificum, lixarumque, & calorum summa iniri vix poterat. Cum hisce copiis è Mandoo regno, quod nuper inuaserat, profectus in Sangæ fines Badurius ad Citorem castra posuit. Ea vrbs edito loco duodecim millia passuum obtinet ambitu, sumptuosis admodum ædificiis publicè ac priuatim ornata, mœnibusque ac propugnaculis egregiè cincta. itaque propter majestatem ac pulchritudinem, quamquam arroganti vocabulo, Mundi umbella (id enim Citoregentis lingua significat) appellatur. & quoniam, si vel ad muros ex inferiore loco succedere Cambæus vel fame subigere inclusos instaret; cum anceps oppugnatio, tum lenta fore videbatur obsidio; consilium cepit hosti planè exitiale, magnis operibus machinisque ex tuto urbem adoriundi. neque difficilis erat ei molitio quantauis, nimirum exsuperante ad omnia multitudine. Ergo ad vrbs radices, densum ordinem trabium, qui munientes ab tergo protegeret, pluteorum vice defixit. post hosce pluteos breui tēpore duas turres, quæ fastigio altitudinem æquarent mœnium, latas pedes quinquaginta, è lapide & argilla excitauit; gradusque ad ascensum adstruxit. in iis turribus delecti bellatores & muralia tormenta disposita, cum neque in aduersis propugnaculis quemquam consistere paterentur, & tectis ac delubris vltimum haud dubiè minarentur excidium; Regina, alioquin ad defensionem parata, admo hoc tanto terrore despondit animum: perque notos calles, cum liberis & paucis familiaribus clam ex vrbe profugit. oppidani frustra hostem aliquādiu arcere conati, ad extremū perditis rebus, in auri argentiq; & pretiosæ vestis acervos, (quos in idipsum ex publico priuatoque collegerant) ad Betelanam conuersi rabiem, subditis ignibus iniecere se. tres ipsos dies incendium tenuit, ad septuaginta millia sexus vtriusque mortalium per eam desperationem absumpta. Sultanus urbem ingressus ingenti lætitia, purpuratos amicosque nouis beneficiis ac vectigalibus auget; militi stipendia duplicat;

duplicat, se ipse adedè magnificè & elatè circumspicit, vt omnium
 Regū vni sibi, qui Citorem expugnasset, vmbellæ honorè deberi
 haud absurda quidè allusione iactaret. Verū, quæ sunt humanæ vi-
 cissitudines, nō diurnū Sultano eius victoriæ gaudiū fuit. aduen-
 tanti copiis auctis Mogori obuiā progressus, ad Docerē urbē semel
 ad Mandoum iterum profligatur, & castris exiit. inde cū ab aliis
 tum ab ipso Mustafa desertus, barba, ne dignosceretur, abrafa,
 gregali cultu, per paucis comitibus Diū vsq; contendit. Ibi, à con-
 cepto pauore, de asportādis Mecam thesauris, qui supererant, &
 regno relinquendo agitate dicitur. Sed suorum hortatu retentus,
 dum hostes populando agro, & egerenda è desertis urbibus præda
 morantur, & ditati spoliis, vt fit, patriā cogitāt; interim ad opem
 à Solimano Turcarum tyranno petendam oratores misit: iis dona
 ad ipsum Turcā data, quorum æstimatio ad sexcentorum millium
 aureorum summam ascenderet, ad milites verò quàm exercitatis-
 simos (nā id vnum ab Turca implorabat auxilium) mercede cōdu-
 cendos, magna pecuniæ vis. Hoc in præsentia reparandi belli con-
 siliū Badurius cepit. Veritus deinde, ne serū afflictiis rebus id re-
 mediū esset, fracta demū superbia, Sosam ab Ciaulo, (nā in ea tum
 statione classem habebat) dein ab Goa Prætozem ipsum Nonnium
 ad se per legatos ac litteras inuitauit: iisque, modò partem capef-
 ferent belli, potestatem arcis ad Diū ædificandæ (quod frustra iā
 toties omni arte quæsierant) vltro detulit. Hisce nunciis allatis, ab
 neutro in tam præclara occasione cessatum est. Sosa prior tū Nō-
 nius Diū instructa classe contendunt. Ibi nouis vtrinque fœderis
 & amicitie legibus in publicas tabulas testato relatis; designati cō-
 muni consensu fines arcis, in extremo insulæ promontorio, qui lo-
 cus imminet in ipsum introitū portus, vt claustra maris haud du-
 biè Lusitani tenerent. Annus tum agebatur seculi huiusce trigesim-
 us quintus. Area dimensa, confestim ad structuram admo-
 tæ manus, non fabris tantum & nauali turba, sed ipsis etiam
 militibus & præfectis enixè rem adiuuantibus. Triquetra, vt-
 pote in promontorium desinens, loci est figura. iactis fun-
 damentis, ab aperto mari ad interiorem tumulum, è regio-
 ne oppidi, murus est ductus pedum septendecim crassitudi-
 ne, altus ad coronam vsque viginti. in eo tumulo, rotun-
 da, vti mos tum erat, cespite ingesto, erigitur ante omnia
 turris dodrantium nonaginta diametro. Thomæa appellata,
 quod eius Apostoli festo die exordium sumpserat: inde rursus
 ad alterū insulæ marginē cōtinuatā mœnia sunt; quæ rupes abscis-
 sâ portū attingunt, ibi turris altera exstructa diametro dodrantium
 sexaginta

sexaginta. Huic ab Diuo Iacobo Hispaniarum præside inditū nomen. Muris fossa circumdata quoad cautes & præcipitia tulere. Inter duas turres, medio ferme spatio, portam cum lorica in urbem aperiunt. intra mœnia sacellum, & præfecto præsidii militibusque recta militariter excitant. Per hunc modum in præsentia duntaxat arx ab vrbe intersepta est; laterū munitio, quod ea mari alluatur, in aliud tempus reiecta: Cæterum opus vnde quinquagesimo die, non sine Sultani admiratione, perfectum. Simul, ad recuperandū in Cambaiæ finibus Variuenem pagum, arcemque appositam Iudoo flumini, missus rogatu Sultani Vasceus petreius à Sancto Pelagio cum Lusitanis ducentis & quinquaginta; Sofare adiuncto cum Turcis trecentis. Mogores centum & quinquaginta, incenso pago, arcem obrinebant. ii. quādiu leuioribus missilibus dimicatum est, hostibus egregiè resistere. At ubi prouectis è classe maioribus tormentis mœnia quati cæpta, diffisi viribus arcem deseruere. Ita Variuenes denuo in Sultani potestatem redigitur. Præterea in maritima Cambaiæ oppida præcipua Lusitanorum manipuli aliquot præsidii causa profecti. cuius auxilii fama è longinquo, ut fit, in majus aucta, retardatus Mogor; spoliis Cambaianis grauem exercitum trahens, instante iam hyeme, domum reuertit. Is Mogorici belli finis Badurio fuit. Inde Sultanus ad refouenda quæ recentibus cladibus afflictæ & prostrata jacebant, itemque ad continendos in fide populares intendit animum. quippe, non pauci ea tempestate, Sultani tyrannidis jugum excutere conabantur. Per eodē ferè dies, ad naualem nominis Lusitani gloriā, vnus viri virtute ac felicitate, haud mediocris accessio facta est. Iacobus Botellius erat nauarchus egregiè strenuus, idemque maritimæ scientiæ laude præcellens. is, cum aliquot annos in India & Emmanueli & Ioanni Regibus operam fortem ac fidelem nauasset, in Lusitaniam deinde rediit ad præmia de more petenda. ibi dum sitam agit causam, resque, ut fit, ab se gestas exponit, ab inuidis in crimen repente vocatur, quod fretus nauigandi pericia, Magalianis exemplo, res nouas cum regni periculo moliretur, atque ad Regem Galliæ, qui tum erat Franciscus eo nomine primus, transfugere cogitaret. Per eam criminationem oppressus, relegatur in Iudæā. in eo exilio, non tam de patria quam de existimatione sollicitus, id maximè laborabat, quo pacto iniquorum calumnias refelleret factis, ac suam in Regem obseruantiam & fidem, insigni aliquo documento, probaret. Iuncta per id tempus inter Lusitanos & Sultanum amicitia, lozoq; ad arcē Diensem dato, quod Ioannes dudum ardēter optabat, pergratum se Regi facturum existimauit, si omnes tam lætæ rei nū-

rios celeritate prætereret. Modicam biremem pedes minus octo-
 decim longam, sex latam habebat, ære suo in bellicos vsus extru-
 ctam. In eam egregiis aliquot nautis, ignaris consilij, assumptis,
 (quos in itinere deinde tumultuantes partim donis mitigauit, par-
 tim metu minisque coërcuit) tam paruo nauigio protinus Lusita-
 niam perere intendit. Dabulum ab Cocino prouectus, præciso In-
 dico mari, ad Arabiae littora vehitur; & aquatione facta, cum ex
 eo loco ad Bonæ spei promotorium incredibili audacia processis-
 set; inter flectendum aliquoties penèmerso actuario, caligine tum
 obiectam insulam Sanctæ Helenæ præteruectus, contento cursu
 Tertias, ac demum Olisiponem per summos labores atque pericu-
 lula tenuit: resque ad Diu gestas ab Lusitanis, libentissimo nar-
 rauit Regi: quam narrationem ab Nonnio Prætoris mox nuntij &
 litteræ, deflorata iam eius nouitatis gratia, comprobarunt. ita, nõ
 modo purgatus Ioanni, sed etiam præmiis donatus, patriæ reddi-
 tur. Per multos dies in ore omnium ea nauigatio fuit. Quod si paria
 tam fortibus ausis vir sortitus esset scriptorum ingenia, scilicet Ar-
 go illa, tot poetarum carminibus inclyta, præ Botelliana biremi
 haud immeritò rideretur. Compositis utcunque ad Diu rebus,
 (nam inde diuertit oratio) Prætor ad arcis tutelam relicto cum o-
 ctigentis militibus, & idoneo tormetorum apparatu, Emmanue-
 le Sosa, Goam hybernandi causa reuertit. Eodẽ tempore bellum a-
 trox inter Zamorinum & Cocinensem exarserat. Cocinensi, pro
 amicitia missus confestim auxilio, cum virtutis expertæ militibus,
 Martinus Alphosus Sosa, is, conantem ingenti exercitu in Cocinẽ-
 sem agrum irrumpere Zamorinum, ad Repelini vada, Eduardi Pa-
 tieci quodam nobilitata victoriis, parua item manu, magna cum
 laude repressit. Repelini regulum, Zamorini socium, ex oppido per
 vim exegit: dein ad naues reuersus, Calecutanam classẽ ad Cou-
 letem oræ Malabaricæ fudit fugauitque. ac rebus terra marique
 præclare gestis, Lusitani nominis gloriam apud eas gentes nõ pa-
 rum auxit. Inter hæc, Sultanum Badurium, vel ab ingenij leuitate,
 vel quod Prætor non pro spe copias ad persequendum bello Mo-
 gotem misisset, pœnitere cepit indomitæ gentis in suum regnum
 admittæ. Ninarao Dieni præfecto mandat, uti extemplo per speciẽ
 cingendi ex omni parte oppidi, & includedi quod in extremo pa-
 tebat regij stabuli, modico interuallo murum arcis Lusitanæ præ-
 tendat. Id cum se Lusitani passuros negarent, quod ex eo munimẽ-
 to periculum ingens immineret arcis; elatus iracundia Sultanus,
 conuitia in eos & minas intemperanter effudit: dein, simulata rur-
 sus amicitia, incautos adoriri, atque adeo Prætores ipsum, ut ferunt,
 simulat-

simulatque rediret, ad epulas inuitatum opprimere statuit. Super
 habet, ad distinendas quam maximè Lusitanas vires, missis elam
 teris nuntisq; Zamorinum ceterosque eius ora dynastas in Lu
 sitanum instigabat nomen. Prætor, pluribus ac minime obsecris
 indicijs fraude comperta, ineunte seculi huius anno trigésimo se
 ptimo; nauibus triginta, in quibus erant Lusitani quingenti, Diu
 miter edixit. Eodè cum sua classe Martinum Alphonium ex ora Ma
 labarica subsequi iubet; paratus, vbi res facultatem daret, Sultani
 insidias antevertere. Ea facultas opinione celestis oblata. Cum
 enim in Diens portu sub arcem iactis anchoris Prætor morbum
 egregie simulans, Regi salutè nuntiarî iussisset; ac se, quominus ad
 eum adiret, valetudine prohiberi. Sultanus, nimirum ad sua tegoda cõ
 silia, vltro ipse parua biremi ad inuisendū in prætoriam Nonniū ac
 ccessit, venatorio amictu viridi; atro capitis diademate, gladio in
 aurato succinctus. Vehabantur eodè nauigio; præter Emmanuelē
 Sosa, (quē ipse pro agnitione ex arce euocat) Sarrapa vel amici
 nō amplius tredecim; præterea pueri duo; regium pugionem alter,
 pharetram alter & arcum de more gestabant. Lombi quatuor cum
 cætera familia sequebantur. Vbi ad prætoriam applicuit, conscen
 denti Nonnius aperto capite obuiā ad scalas magna cū obsequij
 significatione progreditur; acceptumq; per honorificè, in puppim,
 instar cubiculi; regio apparatus exornata induxit. Inromissi cū eo,
 præter interpretem & puerū vnum, præcipui Sarrapa tres, in præ
 toria Lusitani milites erant ducenti. Scilicet ingrediens Rex, a cõ
 suis arcanorum illico morti destinatus; intentiq; ad imperiū ex
 sequenda, suspensio omnes expectabant animo; quam mox Prætor
 ad occisionem vocaret. Sed apud Nonniū, tantisper dum in nau
 moratur Sultanus; hospitij valuit fas. Taciti ambo, & alter conce
 pti facinoris, alter aditi periculi magnitudine confusi; aliquandiu
 perstitisse dicuntur; ad extremum Sultanus, cū a suis Persico ser
 mone quassisset, nūm in pergula, quæ ad gubernaculum est, armati
 laterent; responsumque esset, nihil videri tale; tandem, prosequen
 te officij causa Nonnio, ad scalas rediit, suamq; in birem saltu
 semisit, defunctum periculo vana opinione confidens. At Nonnius,
 vti abeuntem vidit, quasi omni religione solutus, confestim suos
 asperatocce vultuque cessatores increpat. Illi, dudum ad eadē in
 structi, in expedita nauigia extemplo desiliunt; contentoq; remi
 gio; Sultanus intra Lusitana præsidia classemq; deprehensum in
 vadunt. Emmanuel Sosa cum promptissimis in regiam e sua nau
 transcendit. Alij ab lateribus circūstant. Atrox circa Regē pugna
 cooritur, multi vtrinque vulnerantur, aut cadūt, in ijs Sosa, ab Sotaris
 genere,

genero, quem Tigrem mundi à virtute appellabant, gladio confossus, in mare projicitur; & puer is, qui pharetram & arcum Sultaniferebat, artis sagittariae peritissimus, octodecim spiculis toridè Lusitanos, nullo profus in irritum misso, cõfixit: atque ipse ad extremum glande traiectus occubuit. In eo tumultu, armatae celoces regia tres à Mangalore superueniunt; in quibus erant mercenarii Turcae complures, ij, vt Regem in extremo discrimine circumuentum videre, haudquaquam exterriti, ad eum eripiendum per media hostium tela nauesque perumpunt. neq; à pralio abstinere, quo ad affluente in singula momenta maiore Lusitanorum numero, ad vnum omnes interfecti sunt. Interea regiam nauem promiscua caedes vacuam epibatis fecerat. Rex ipse, vulnere accepto, nauis ac remigibus omni ope adhortandis instabat. iam prope litus erat nauis, cum è remigibus duo trẽsve vno tormeti ictu discripti sunt. inde biremis, praesertim aestu recedente, transuersa repente vadis inhæsit. neque segniter Sultanus ad vicinam salutem in mare deliit. sed nimirum frustra eluctanti extremus aderat dies; inter eandem tandum, affecto corpore, cum in aduersos fluctus aliquandiu tendisset; denique ad Lusitanum actuarium, cui praerat Tristanus Pãua Scalabitanus, ipso aquarum imperu abripitur. ibi, spem inter ac metum, cum in gẽtibus promissis ac precibus vt reciperetur, qua regem qua Sultanum seclamitans miser, dum illi remum ad euadendum porrigit Pãua, praeter expectationem, à quodam è nauis infima sortis homine conto seu hasta conficitur. Exanime corpus cum diutius fluitasset, subidit deinde, neque vnquam appatuit. Ira, opulentus in primis India Regem, cum nuper maria terrasque sui nominis terrore compleisset; ab his demum quos magna mercede conduxerat, teterissimo genere leti, suorum in cõspectu peremptus, caecitatem humani consilij, & vanitatem eorum; quae vulgo solida ac praetara putantur, exitu comprobauit. Ex his qui pugnae superfuerant, semineces aliquot in classem accepti: quo in numero Sofarem Nonnius clemẽter habitum, curatis vulneribus, misit ad comprimendos in vrbe tumultus. namque omnis multitudo, (& erat eo tempore frequentissima) vt in eiusmodi perturbatio- ne rerum, incendiij ac direptionis metu perculsi, ad portas ac muros fuga causa ruebant eo imperu, vt, praeferta in angustiis turba, elisi aut obruti sint aliquot. is pauor ac trepidatio, Sofaris demum aduentu atque auctoritate sedatus. Badurii mors, nõ tã interfecto-ribus gloriosa, quam lata iis gẽtibus fuit; scẽdã quippe in populares tyrannidẽ exercuerat: vitis omnibus à pueritia deditus; numinum contemptor; aequè sui prodigus, & rapax alieni; poten-

tia viriumque per libidinem & sauitiam ostentator dirus: multos
 per calumniam omnibus fortunis euerterat; multis beneficia
 dederat idem, ademeratque, multos etiam ex amicis, in iis duos
 Iazii filios, vt Diu inde reciperet, omnibus tormentis excrucia-
 tos necarat. Ergo, tot scelerum sibi conscius, adeo omnes homo-
 nes, omnia loca temporaque suspecta habebat; vt cibum suis ipse
 sibi pararet manibus, perq; summam indignitatem, principis simul &
 coqui munere fungeretur. Quo magis mirandum est, ad inuisendum
 Praetorem venisse tam exiguo comitatu. Sed illum videlicet vitio-
 ces furiae in eam auentiam impulerunt; vt quibus perniciose ex-
 tremam haud obscure machinabatur, eorum potestati semet vel
 nimis callida simulatione vel stolidam temeritate permitteret. Sub-
 lato Sultano, tota insula in Lusitanam ditionem exemplo coeessit.
 Custodes ad castella tuenda, itemque vestigalibus in portu exigē-
 dis, ad Diu atque ad Rumapolim (nam eo quoque facili appul-
 su commeabant naues) scripturae magistri a Praetore dispositi. In
 regis thesauris haud ita multum pecuniae inuentum: in horreis ve-
 ro & armamentariis, commeatum & instrumenti bellici omnis
 generis ingens copia. in naualibus etiam haud exiguus nauium
 variae formae numerus. omnium ratio in codices a Quaestoribus re-
 lata. Neque multo post, contra omnes belli casus arx ab vtraque
 parte, qua in mare vergit, muro circumdari capta; & vasto specu,
 in quem medio ferme spatio tellus recesserat, admodum capax ef-
 fecta cisterna; & euersa Rumapoli, quod ad eius praesidium copiae
 non suppetere, eius loco nouum propugnaculum excitatum est.
 Dum haec parantur, quidam e Gangaridum gente, quam hodie
 Bengaliam vocant, ad Praetorem adiit, natus, vt ferebatur, annos tre-
 centos triginta quinque. neque mendacii suspicio suberat; nam &
 seniores qui tum erant, se de hoc eodem grandauro aiebant a ma-
 ioribus accepisse, & ipse filium habebat nonagenarium; & cum lite-
 ram nosset nullam, quae referebantur ab eo de veterum gestis re-
 bus, ad fidem annalium optimè congruebant. Huic aliquoties iam
 deciderant dentes, aliis continuo subnascētib; & barba vbi pro-
 fus incanuisset, in atrum denuo colore, idque paulatim, semet ip-
 sa vertebat. ante centesimum annum idola coluerat: inde aequè mise-
 rabili errore ad nefariam Mahometis trāsierat sectam. is propter mi-
 raculi nouitatem Sultani stipendiis ali consuetus, idē vitae subsidium
 ab Nonnio perit: Nonnius haud grauatè assignauit, dein arcis
 custodia cum sexcentis ferè militibus Antonio Sylueriae commis-
 sa, Goam, vti solebat, in hyberna se contulit. Vulgato Sultani casu,
 Cambaiae proceres Mamudium puerum, eius sorore genitum,
 creant

ereant Regem. rectores pueritiæ, iidemque tutores regni, tres, Driacan, Madremalucus, Alucan adiuncti. Ad hosce, post Nonnii profectiōe, Sofar, vel ob nouas offensiones, vel Christianæ religionis odio, in Lusitanos accensus, omnibus suis rebus miro silentio in tutum auectis, (& erat totius ciuitatis lōgè ditissimus) trigintā ferme leucarum itinere ad urbē Madabam ab Dio cōtendit. iāq; ad bellum spōte inclinatos, facili negotio perpulit, vt omni conatu ad pellendos ex arce Lusitanos incumberent. Confestim habito delectu, cōscripta decem peditum, quinque equitū millia, Alucan dux iis copiis datur. Præterea Sofar, egregiæ virtutis pedes ter mille, equites mille suo are conduxit. Pari ferme imperio vrerque ex vrbe Madaba Iunio mense profecti, nō longè ab Rumæpoli castra locant. Ex recentibus eius locis ruinis, cōtinuò Lusitani in nouum necdum omnino absolutum, de quo dixi, castellū sese recipiunt. Id castellum Sofar, Alucane interim operibus occupato, cū suis magno impetu adortus, dum muros incautiū subit, altera manu plumbeo globo transfixa, prælio excessit. Eo vulnere spatiū Lusitanis datum perficiendo castello, itemque cisternæ intra arcem, conuectis è vicino aquis, ad iustam altitudinem implendæ. ac primò consilium Antonii Sylueriæ fuit, totam insulam tueri, atque ob id ipsum nauarchos aliquot, cum suo quemque manipulo, ad loca idonea toto freto disposuit, qui transitum hostium ex cōtinente impedirent. Simul, quoniam Diensem populum aliena ab se voluntate, multosque institorum habitu peregrinos milites in vrbe versari didicerat; eorum cœtus aliquoties vi minisque discussit, arma plerisque ademit; & mercatores quatuor, in primis pecuniosos, qui obsidum loco essent, repentè in arcem arripuit. Dein, cū promotis munitionibus Alucan fretum omne tormentis infestum faceret; nec possent sine pernicie Lusitani diutius in ea statione perstare, nauibus insuper aliquot tormentisque, alieno sane tempore, subitæ procellæ impetū amissis; Antonius, de suorū sententia denique relicta insula, nauarchos in arcem recepit. Rumæo castello Franciscum Paciecum, adiunctis ex vniuerso præsidio militibus ad septuaginta, præposuit. in marino propugnaculo, quod in ipso aditu portus olim Iazius exstruxerat, Franciscum Goueam cum delectis locauit. itemque in arce, prout res postulabat, aliis alias partes custodiendas attribuit. Relicta ab Lusitanis insula, confestim hostes libero transitu summa ciuium gratulatione in urbem admissi. Alucan regiis in ædibus procul ab hoste confedit; neque in aleam pugnæ, grandi iam ætate vir, sese facilè committebat. Sofar prope arcis mœnia locum cepit, atque cōmuniit.

Inde per occasionem leuia certamina seri capta, quibus ferme superior Lusitana reserat: duce plerunque Lupo Soia Cotinio, qui cum praesidio lignatoribus aderat, idemque postea totam hanc obfidionem duobus libris diligenter est persecutus. Dum haec in Cambaia geruntur; Ottomanus interea aliis aliisque Badurii nuntius precibusque fatigatus, ac demum de eiusdem caede ab vxore vidua & profuga coram edoctus; non tam ad laceffendum bello Mogore, quam ad pellendos ex India Lusitanos, & Orientis regna ad suum imperium adjungenda, conatus omnes adhibuit. Classem ad Suezium, cura Abrahami purpurati aedificatam & instructam, habebat majorum nauium (quarum pleraeque remis agebantur) ad sexaginta quatuor: ad quas accessere deinde Cambaica septem, Malabarica tres. Ei classi cum summa potestate praeposuit Solimanum Peloponnesium, praesidem Aegypti, virum enormi non minus adipe, quam auaritia & crudelitate notissimum. huic, remigum ad septem millia, bellatorum sex attributa; in quibus erant Ianizari seu praetoriani mille quingenti: Turcae bis mille, aliarum gentium ceteri, maritima ferme rei callentes; qui & militum, vbi opus esset, & nauarum partes obirent. Solimanus, Iustratis ad Suezium copiis, cum remigum pars imperium detrectaret; ducentos vno imperio iussit occidi. eo metu seditione compressa, profectus, ad Giddam appulit urbem ab incolis metu relictam. dynasta, cui Solimani rapacitas & immanitas haud erat ignota, eum popularibus in auita loca secesserat. Ab Gidda ad Camaranum, inde ad Zebitum traiecit classis. Nocoda Hamedius Turca oppido imperabat. is, largis & munifice accepto Solimano, eiusdem iussu repente securi percussus. oppidum Mustafa Mammaluco donatum. Ab Zebito Adenum superatis faucibus ventum est: praemis iam ante legatis, qui ab Rege comitatum, vacuasque in vrbe aedes curandis aegrotis pro amicitia peterent. vtrumque cum cura praestitit Rex. & alimenta in classem, & hospitium laborantibus datum. in id hospitium, simulato morbo, singuli milites a quatuor valentibus a mari transuehebantur, armis in lectulo sub veste contextis. per eam fallaciam, nihil eiusmodi suspicante populo, quingenti paulatim intromissi. Tum Solimanus ex composito per satellites Regem ad naues accersit. ille cum, suae dignitatis haudquaquam oblitus, indignabundus abnueret; confestim insidiatoribus, quod iam ante conuenerat, e classe proponitur signum. ii cum armis exemplo coorti, stupente ad inopinatam rem ciuitate, regiam circumstiterunt, comprehensumque Regem ad Solimanum vi pertrahunt. Ibi superbe interrogatus ab eo, cur tertium iam diem ad se officii causa

venire

venire distulisset; cum liberius responderet, quam prædonis idus
 ferre consueverat, arreptus propalam ex ipsius prætoris navis an-
 tenna suspenditur. Urbe dein crudelem in modum direpta, præsi-
 dioque imposito, Solimanus ex eo portu soluit, ac tametsi ex Ot-
 tomani mandatis Goam primò intenderat cursum, tamen muta-
 to postmodum consilio, Diu flexit, haud dubius quin facili nego-
 tio Lusitaniam esset expugnaturus arcem, ac simul potiturus insula
 magni ad vniuersam Indiam obtinendam momenti. qua tota de rei
 cum litteras ab Sofare iam dudum accepisset, Sofarem deinde ip-
 sum in itinere ad leucas ab Dio circiter quindecim obuium ha-
 buit. Interea de Turcarum aduentu & autè rumor, & ipsi postre-
 mò speculatores ad Antonium Sylueriam attulerant. Ille tã multis
 variisque terroribus minimè fractus; pro ea quam habebat copia
 vigilias intendit, custodias auget, munitiones instaurat: simul ad
 petendum à Prætoris subsidium nuntios Goã cum epistolis mittit.
 iam Turcæ appropinquabant, in hunc ferè modum instructi: dex-
 trum cornu è quatuordecim tritemibus, quas regias vocant, in al-
 tum Solimanus extenderat; sinistrum, è tritemibus non amplius
 septem, propius ad terram admouerat; medium locum tenebant o-
 nerariæ, totum agmen reliquæ trirèmes & rostratæ claudebant. Ut
 in conspectu fuit classis; ad nobiles, qui ad spectaculum ex arce cõ-
 uenerant, Sylueria perquam serena fronte conuersus; En, inquit,
 viti, tempus, acceptam à majoribus bellicam gloriam debitamque,
 cum Deo rum Regi nostro fidem nobis ob oculos proponendi. ho-
 ram vtrumque si attētis animis intuebimur, profecto labores om-
 nes atque pericula, quæ ex hostili tanto tamque multiplici appa-
 ratu nobis impēdēt, præ officii ac pietatis fructu leuia ducemus. E-
 quidem, & ex ipsa quam agimus causa, & ex vestra virtute commi-
 siones, magna in spe sum, fore vt de immanibus hisce barbaris il-
 lustrem intra paucos dies victoriam reportemus. qua vos eadem fi-
 ducia quoniam teneri certo scio, superuacaneum reor hoc loco
 trophæa recensere, quæ toties iam ex cõmunibus & Christianæ re-
 ligionis & Lusitani sanguinis hostibus, Deo bene iuuante, retulim⁹.
 Ab hisce dictis ad stationes disponēdas animum intendit. Fessis in-
 tutum receptis, alios de more substituit, Cespitis & materiæ ad re-
 nouādos aggeres, itemque lanæ & centonum ad protegenda mœ-
 nia, vim sedulò comportari iubet, ad hæc seruitiis, ne quid eorum
 perfidia occulta fraudis erumpat, custodes apponit. in primis verò
 annonæ diligēs habita est cura; vt salubri tēperamento ac dimēsi-
 one per idoneos ministros erogaretur. Super omnia, propitiani-
 so immortalis Deo diurnæ pariter ac nocturnæ supplicationes

adhibita. At Solimanus, in falo ancoris jactis, ad tentandam arcis
 oppugnationem septingentos praetorianos in proximum litus ex-
 ponit. ii, misti sagittariis egregio ornatu fistulatores, cum ad me-
 dia subiissent, repentina missilium vi, sex è Lusitanis occidunt, vi-
 ginti confauciant. Neque segniter ab inclusis reddita jaculatio est.
 Ianizari quinquaginta interfecti, vulnerati complures. Carteri, mi-
 noribus quam venerant animis, ad Sofaris munimenta se recepere.
 Per eosdem dies, transuerso cum sordidis nubibus Austro, classis
 propemodum ad terram alliditur. Eo metu Solimanus, & quod te-
 lis ex arce pereretur, ad Madrafabæ portum, leucas ultra Diu quin-
 que, processit. Descendenti paratus iterum ad omne obsequium
 praesto fuit Sofar. Cum eo Solimanus consilia de totius belli ratio-
 ne, atque adeò de ipsius Cambaia occupando regno communicat.
 Exposito dein milite, muralibusque tormentis, Diu terrestri iu-
 nere accedunt. Eodem ferè tempore Alucan, haud leuibus argu-
 mentis suspectum habens Turcicum scelus, ac dominandi libidi-
 nem; cum parte copiarum, (nam reliquas promissis & auctoritate
 Sofar apud se retinuit) omissa obsidione, in mediterranea loca se-
 cedit; Regemque Mamudium & rectores de suo consilio per litte-
 ras edocer. Rex & factum probauit; & missis circum populos & dy-
 nastas edictis, nequicquam exoptulante Solimano, comneatus in
 castra subuehi vetuit: quæ res non paruo Turcis impedimento ad
 victoriam fuit. Inter hæc, operibus, ad statuenda maximè tormen-
 ta, instabant barbari. Illud etiam incendiariae machinae genus ab
 iisdem excogitatum. Vastæ magnitudinis, ad onera trasportanda,
 navis erat in portu. Huic naui praecelsam ex arida materia pyram,
 pice, sulphure, nitro, aliisque ad scortorem simul ac fumum excitand-
 um rebus, imponunt. Consilium erat, ardentem struem in mari-
 num propugnaculum aestu reciprocante demittere, vt vel praesidia-
 riis flamma retroque vapore spiritum includeret; vel certè, dum
 extinguendis ignibus occupantur; inter eam trepidationem atque
 caliginem, Turcæ trajecto celeriter euripo, scalis in muros euade-
 rent. Verùm ad eam molitionem, quo tanti ponderis machina in-
 natate fluctibus & muris applicari posset, nimirum expectanda e-
 rant summa per plenilunium incrementa maris, quas vulgò nauti-
 ci aquas viuas appellant. Ea re animaduersa, Lusitani, vltro nauem
 incendere, Albuquerqueii ad Goam exemplo, & illud vtrunque seu
 exitiale commentum seu inane ludibrium amouere constituunt.
 Ad eam rem Franciscus ipse Goueanus eligitur, qui maritima rei
 & propugnaculo praerat, insigni constantia vir. is proxima nocte
 duobus egregiè armatis caturibus eò sensim accedens, non fefellit
 excubias,

excubias. continuò è stationibus densæ pilæ in prætereuntes emittit. at ille nihilo secius in incepto persistit, perque media tela, fauente Deo, ad locum sine damno prouectus; in pyram multis simul partibus ignes conjicit; custodes ad viginti confestim in mare desiliunt: ii è caturibus plerique confossi. Vbi materiam flammæ tenaciùs occuparunt, quàm vt opprimi facilè posset; pari audacia & felicitate Goueanus, volitatibus vndiq; globis, retro vnde venerat, cum suis incolumis abiit. Ea spe delusi Turcæ, haud omiſſa interim arcis Diensis obsidione, sese cum magna parte exercitus ad Rumæi castelli mœnia quassanda conuertunt. Inde cum vtrinque summa vi pugnaretur, & multi quotidie occumberent; in Lusitana muliere (Barbaram nomine appellabant) inuictum animi verè Christiani robur enituit. Huic, amisso conjugè, duo supererant filii, ætate viribusque florentes, Aloisius & Christophorus. ille ad Rumæopolim, hic in eadem arce Diensi agitabat excubias. Fortè ita euenit, vt Christophoro, cum pro muri corona staret armatus, contorta ab hostibus è transuerso pila partem ventris vnà cum intestinis abriperet. extemplo semianimis domum relatus, vti erat de æterna salute sollicitus, parentem optimam interrupta compellans voce: Peto, ait, abs te, quæsoque mater, vti mihi priùs ad expianda crimina sacerdotem, quàm, ad prosequendum obitum, lacrymas ac suspiria præbeas. Vereor enim, si te ingemiscentem audiero, ne dolor tuus ac mœror meam ad supremum hoc iter necessariam exigui temporis præparationem impediatur. Cui parens, inter adstantium singultus & complorationem vnà ficcis oculis & placido vultu: Ego verò quod doleam, inquit, fili habeo nihil, nisi noxæ aut pœculi quippiam tibi superesse, quod eluas. Nam alioqui probè intelligo, iis qui istud obierint leti genus, præclaram esse mercedem paratam in cœlo. Tu modò clementis Dei pacem ac veniam fidenter implora: reque in hoc transitu virum præbe. Id vnun in hac orbitate maximo mihi solatio fuerit. Inter hæc adhortationes, labentia moribundi viscera manu suffulciens, fugientis animæ reliquias tandiu fouit, quoad accito in id sacerdoti peccata cum salutari detestatione confessus & absolutus, in sinu parentis animam efflauit. Vix dum demortui corpus vidua terræ mandauerat, cum de alterius filii nece nuntius affertur. in propugnatione Rumæi castelli paulo antè ceciderat, scilicet nemo fuit, quin geminato intra paucas horas vulnere, confectum iri feminam pro certo putaret. At illa, in tam acerbo casu, tantum absuit vt quicquam Christiana spe & grauitate indignum admitteret, vt etiam venientes ad se doloris leniendi causa notos ac familiares vltro consolaretur. Huius mihi

matronæ sensus, & in liberos caritas, laudabilior haud paulo vicia, quam eius quæ ad primû de morte filij nuntium exanimata est, aut illius, quæ lætitia conspecti repertè nati, quem mortuum crediderat, exspiravit. Cæterum Patiecus Rumæo castello præpositus, magna parte muri diruta, cum hostium multitudini ultra obsidi non posset; saluis, præter arma, rebus atque corporibus, deditioem fecit. Vix ea facta deditioe, hostes ex omni parte in castellum irrumpunt, Syluerianis, qui freto diuulsi re ex arce ipsa cernebant, ad spectaculum adeo triste collacrymantibus; inter eam irruptionem planè memoranda contigit res. Vexillû erat Christi Domini in summis mœnibus de more defixum. id vexillum Turca signifer contemptim raptum abiecit, & Mahometanum eius loco substituit. Non longè inde aberat Ioannes Petreius, exacta iam ætate vir, cæterû egregiè pius idem ac strenuus, is, vbi strata humi diuina trophæa conspexit, generoso quodam ardore succensus, eos qui circa se erant, ad illam vnâ secum vindicandam contumeliam inuitat. Sex ferme sequuntur. Cum is ad locum intrepidus vadit, euulsisque pseudoprophætæ, Christiana reponit insignia: id conspicari extemplo victores accurrunt, Lusitanis interminantur, Mahometana restituant, nil valuerunt minæ. Turcis vixdum digressis, pari cōstantia Petreius & socij ad locum aduolant, Mahometis afflicta rursus imagine, Crucè extollunt. hoc ipsum tertio vel quarto, Lusitanorû incredibili perseuerantia, factum est; neque terramini modus fuit, quoad exasperati & perciti rabie barbari, obruncatos Christianæ dignitatis assertores in mare deiecerent. Hinc mira visu dictuq; res. Militû Christi cadavera, diuino scilicet nutu, ne honore sepulcri carerent, obliquo editipo, contra vim æstus rapidissimi, sponte ad ipsam arcis Lusitanæ portam euasere, haud obscuro sanè documento, cum tanta sit corporû diuinitus habitatio in terris, quâ gloriofa fuerint eorum animis in celo præmia persoluta. reliqui dedititij, cum honestæ morti antetulissent exiguæ lucis vsurâ; initio comiter accepti ab Solimano, atque adeo donis culti, sed iisdè postea, in reditu, ab ira malè gestæ rei, capita ad Zebitû præcisa dicuntur. Capto Rumæo castello, in vnâ Diensem arcem tota belli moles incubuit, ac simul terra marique oppugnatio capta. Maioribus primû tormentis per dies aliquot sine intermissione muri quatuebantur; Lusitanis, vbi quid procidisset, impigre obmolientibus. Aspera dein prælia, promotò ab hostibus aggerè vineisq; cōmissa. acti vtrinq; cuniculi: sepe eruptionibus, sæpe in ipsa mœniû strage pugnatû est. Verû atrocissima omnium postrema dimicatio fuit. Triplici acie deinceps ad mœnia succedant

serant Turcæ. quatuor ipsas horas mira contentione certatum. ac tantus fuit ardor animorum, vt Lusitanus fistulator, assidua neque irrita jaculatione iam oculis pilarum exhaustis, dentem excussit sibi met, raptimque in fistulam inditum plumbi loco in hostes emisit. E Turcis quingenti eo die desiderati, vulnerati circiter mille. è Lusitanis fortissimi viri cecidère quatuordecim; è reliquo numero partim ambusti, partim grauius vulnerati adeò multi, vt non plus quadraginta idonei ad sustinenda arma superessent. iamq; ad extrema ventu erat. vna cum viribus annona quoque, & tormentarius puluis, & pleraque instrumenta belli defecerant. Vicit nihilominus pertinacia Lusitanus, quòd nulla vi, nullis cladibus, nò modò ad arcis ditione, sed ne ad pacis quidem mentione adduci potuit: ipsis quoque feminis puerisque, supra sexum & ætate, omni ope adiuuantibus viros; eosque ad certamen, ac decus, & oppetendam in Christiana causa mortem adhortantibus. Inter hæc, ab Nonnio, dum ad subsidium inclusis ferendum reliquam ornat classem, celeriter præmissa liburnica sexdecim, ad Madrafabam accesserant noctu, quaternis in singulas puppes luminibus ad speciem augendam haud frustra sublati. eo quippe terrore Turce percussi, tribus iam millibus suorum amissis, & super alia damna, arctioris etiam in dies commectus & imminētis hyemis pauore perterriti, Sofarem execrantes, urbem incendunt; & noctis intempesta silentio conscendunt naues, duobus circiter mensibus in obsidione consumptis: ac vela dant in Arabiam tãta cum trepidatione, vt saucios quingentos & magnam tormentorum partem fædè reliquerint. Is dies fuit festus Sanctorum omnium; quo etiam pulchrior latiorque Lusitanis, exitii metu præter spem liberatis, illuxit. Turcico amoto auxilio, Sofar quoque cum suis in loca remotiora discessit. Insulam dein rotam Lusitani sine certamine recepere, Incluta per gentes ea fuit victoria; bonamque Asia atq; Africa partem Europaq; pænè totam noua cum nominis Lusitani laude peruasit. quippe, non cum incondito ac semierni Æthiope, vel cū fugacibus Indis, sed cum paratissimo & exercitatissimo milite & imperatore, in summa propugnatorum inopia, fuerat res. Ergo Franciscus ipse Rex Gallia, magnus virtutū æstimator, captus admiratione Sylicia, pictam eius imaginem è Lusitania postmodum expetiit, præstantium virorum ac ducum tabulis inferendam. Dum Lusitani obsidentur, paranti Nonnio quàm primùm inclusis auxilium ferre, præter opinionem successor è Lusitania venit Garzias Noronia. Huic, ob Turcici belli famam, naues vndecim, armatorum septè millia tribuerat Rex. Qua in expeditione arque appa-

apparatu minimè silenda res accidisse fertur. Ad maiorem delectus
 copiam, vt in tanto periculo, Ioannes, insuper natura misericors,
 facinorosos ac noxios & rei capitalis damnatos, qui ad militiam
 idonei viderentur, conscribi & centuriari imperauerat. ii, quo no-
 tior eorum esset opera, separatim vnã in nauim impositi: Callai-
 cam appellabant. Hæc Regis clementia diuino iudicio haud satis
 comprobari visa. Cætera quippe naues, Olisipone profectæ, cur-
 sum tenuere omnes: vna duntaxat, qua cœnum illud atque collu-
 uies vehebatur, incertum quo infortunio quòve loco, prorsus in
 itinere periit. Ac ne reliquarum quidem magnus in publicum vsus
 fuit, quippe soluta, vti dictum est, obsidione Diensi, profectisq; iam
 hostibus. Præter militares autem copias, episcopo Fernando iam vi-
 ra functo, virum egregium, qui eo munere fungeretur, secum Gar-
 zias adduxerat Ioannem Albuquerqueium è Franciscana familia, Ca-
 stellanum, eiusque comites atque adiutores, Vincentium ex eadem
 familia, catechistam eximium, & clericum quendam, nomine Iaco-
 bum, ex oppido Lusitaniæ Borba, notæ facundiæ concionatorem.
 Horum verò, cum in episcopatu administrando, tum in excolendis
 atque ad Christum alliciendis hominibus, fructus pietatis & indu-
 striæ constitit. Vincentio etiam memorabile quiddam contigisse
 perhibetur. Cum enim Episcopi iussu in Malabarica regione iuue-
 rurem Christianæ doctrinæ rudimentis imbueret, pueris aliquot
 vel tardioribus vel aliud forsitan agentibus colaphos infregit, quæ
 res apud eas quodque nationes probro vel maximo ducitur. Inde
 ira parentibus mota, cumque furore perciti, ad eam, vt ipsi reban-
 tur, ignominiam demendam, arreptis armis in Dei famulum irer,
 quamuis læsa puerilis ætas, tantum abfuit vt patrum facinus adju-
 uarent; vt etiam facta manu lapidibus eos arcere nõ dubitauerint.
 Cuius rei miraculo stupentes barbari, gradum illico rerulere, &
 suam quisque domum, re infecta, dilapsi sunt. At Nonnius tradita
 successori prouincia, cum circiter decennium Indiæ præfuisset, in
 patriam deinde renaugans, graui correptus morbo, circa frontem
 Africae moritur. Defuncti corpus, nequaquam tanto viro di-
 gnis exsequiis, in mare piscibus esca projectum est. Noronia, vt
 primum inuit magistratum, ad componendas maximè res Dienses
 injuria belli profligatas ac perditas adjecit animum. Id quia non
 nisi pacatis Guzaratibus fieri poterat; tentatis antè procerum vo-
 luntatibus, legatos de pace ad Mamudium misit. Ægre impetrata.
 nam etsi rectores iam tum propensi ad quietem & otium erant, duæ
 tamen faces Regem adolescentem assiduè ad vlciscendam auun-
 culi cædem omni arte incendebant; Badurii mater & Sofar: quam-

quam is quidem occultè ac dissimulanter, vt spatium ad reparandas interit vires ab Lusitanis haberet. Pax in has maximè conuenit leges: Vti portum arcemque Lusitanus, reliquam insulam & oppidum Cambæus haberet, dimidiumque portorii caperet. Eisdem quodocunque libuisset, murū è regione arcis liceret ducere, veruntamen remoto ab arce, & nequaquam suspecto præsidariis loco. ii fines cōmuni consensu præscripti. Iacobus Lupius Sosa, loco Sylueriæ, cum nōgētis militibus arci præpositus: & orium, quōd ita vtrique parti expediret, in multos annos fore videbatur. Cæterum inquietus adolescēs, auicę præsertim stimulis agitur, ad recuperandū ab Lusitanis Bazainum, vicinasque insuper insulas, quod nihil in nouo fœdere cautū de iis diceret, præfectos cū modico exercitu misit. Cum iis ab Rhoterico Laurentio Tauora, qui Bazaino præerat, minutis aliquot præliis prospero ferè semper euentu pugnatum est. Guzarates ad extremum fessi bellicis incommodis, vltro pacem ab Laurentio petiēre. Neque ea concessa. per vim omnes haud sine magna cæde ex iis locis exacti. Circa idem tempus, Ceilani Regem Zamorinus acri bello premebat. Missus à Prætorē ad auxilium socii Regis & amici cum haud magna classe Michaël, Ferreria, Calcutanos commisso prælio superat: cæsi ex hostibus ferme notissimi, in iis Patemarcæ ipse classis præfectus: pleræque naues cum magno tormentorum numero in potestate venēre. Michaël, defuncti ducis caput abscissum, munus gratissimū Ceilano misit Regi. ob eam rem cū grandi pecunia donaretur, pecunia reiecta, contentus victoria, domum ouans reuertit. Ea clade, Zamorini maritimæ vires accisa: pacemque dein à Prætorē haud æquis conditionibus impetrauit. Dum hi duces in India Lusitanas opes ac nomē armis amplificant, in Molucis interim Christianam rem pietate ac iustitia Galuanus augebat. Celebios dynastas ac Reges ad veri Dei cultum adductos, magnus in Molucensibus quoque populis, ac Ternatensi præsertim, ad eadem sacra motus animorum exstiterat. Ea re animaduersa, Mahometani Caciuzii, quippe quorum priuata res ageretur, omnes insulas circumire, proceres ac Reges obiectis religionibus admonere, orare, obtestari, vt orienti quamprimum occurrerent malo, neu tam insignem summo prophetae contumeliam imponi permitterent. Horum precibus ac denuntiationibus fatigati Reges, minaci edicto, si quis Mahometanos ritus atque instituta desereret, exilium & omnium fortunarum proscriptionem intentant. hoc edicto aliorū studia Christianæ disciplinæ restincta; aliorum, vt i sæpe fit, multo magis accensa: in iis Colanus Sabia, ex intimis Aërii Regis amicis

& con-

& consiliariis, nullo terrore de sententia demoueri se passus, in ar-
 cem Lusitanam repente confugit, ac mox ipse cum suis baptismo
 expiatus, Emmanuelis Galuani sibi nomen desumpsit. Post hunc,
 Geilolii quoque Regis consobrinus, Mahometica superstitione
 contempta, Christianam religionem amplexus. Accessit quintus
 è Caeiziorum ordine primarius quidam, natione Arabs, ex ipsa Ma-
 hometis progenie, quod summum apud eas gentes nobilitatis est
 decus. Huius verò conuersione, nequicquam incertis colle-
 gis atque frementibus, maiorem in modum plebs vniuersa com-
 munita: atque adeò Aërius ipse Rex patum absuit, quin, patriis ritibus
 relictis, illico se se ad Christum adiungeret. Alii certè cōplures au-
 ctoritatem Arabis aperte sequenti, quos omnes Galuanus in fidem
 ac patrociniū benignè receptos, opera, consilio, pecunia tuebatur.
 Neque tamen idcirco quicquam apud alios ipse vel de existimatio-
 ne vel de gratia perdidit. Mira quaedam erat caritas & ueneratio
 viri, nihil magis æque summi atque infimi, quam ne sibi Galuanus
 eriperetur, timebanti. Ergo, res apius agitata, permissū denique
 magis quam uoluntate Galuani, legationem communiter ad Ioa-
 nem Tertium decernunt eum litteris, in quibus exposita priorum
 praefectorum auaritia, crudelitate, superbia, itaque commemoratis
 ex altera parte Galuani beneficiis, integritate, prudentia, enixe pe-
 tebant, salutis & pacis omnium causa, uti propriū ac perpetuū, quo-
 ad uideret, Galuanū Ternatis praefectum esse pateretur. Addita,
 hoc petentibus daret, promissa, quæ ad Lusitani Regis dignitatem
 & commodum magnopere peruenirent. Hæc à Regibus proce-
 busque, cōmuni omnium nomine, missa legatio. Ceterum tãto lo-
 corum interuallo satis maturè peragi ac renuntiari non potuit, in
 Georgius Castrinus erat in cursu, designatus Galuano successor.
 Huic Ternatem appulso, auideq; expetenti prouinciã, Galuanus
 nõdum spatio sui magistratus exacto, minime peruicax vel ambi-
 tiosus, extemplo concessit. Nihil tam acerbum aut calamitosum
 his nationibus euenire tali tempore potuit. Vixdum abierat prae-
 fectura Galuanus, cum tota Molucensis res, illius uiri lenitate atque
 consilio quàm optimè cõstituta, iisdem ferme quibus olim de cau-
 sis, in pristinos fluctus ac perturbationes eum inestimabili detrimẽ-
 to Christianæ fidei recidit. Quæ quoniã uulnera sine acerbò dolo-
 re tractari non possunt, consultò faciam ut ea posthac vel attingã
 leuiter, vel etiam silentio prorsus inuoluam. Dabit, opinor, hæc
 grauatè pius mihi lector hanc veniam; contentus uidelicet his quæ
 superioribus libris, ad genus indicandum, inuiri retulimus. Hoc
 rerum Molucensium statu, Garzias India Prætor, letali correptus

morbo, sesquiannum circiter administrata prouincia, anno seculi
 huius quadragesimo è vita migravit. Garzia statim è regio chiro-
 grapho substitutus est. Stephanus Gamma, qui Malaca vrbi paulo
 ante præfuerat. Martinum Alphonsum Solum, multis rebus præ-
 clare gestis insignè, primo loco nominauerat Rex: sed cum is nuper
 in Lusitania rediisset, ad Stephanum, quod proximè ab Sola gradum
 in ea nominatione obtinebat, omniùm cõsensu delata res est. Per i-
 de ferè tempus, nouo Lusitanorum beneficio, cum Thoma (quæ alii
 Tamalum vocant) Persarum Rege firmata societas. Reixelanus ty-
 rannus, de quo supra demonstratum est, ab Imæle defecerat. idè
 è Persicis finibus magna cum incolarum trepidatione ingentes a-
 gebat prædas. Ad eum coercendum plèctendumq; missus ab Tho-
 ma Cazican præfectus cum duodecim millibus equitum, & magno
 peditatu, ad Reixelum locauerat castra: sed oppidi præclare muni-
 ti neque facilis erat expugnatio, & in obsidione spes erat nulla,
 quòd ad mare liberum tyrannus haberet. idcirco, ad comæatus vndi-
 que prohibendos, nauale subsidium Persa iure amicitie ab Lusita-
 no, arcis Armuzianæ præfecto, per legatum ac litteras petiit. In eã
 expeditione profectus ab Armuzia cum celocibus aliquot Marti-
 nus Alphonfus Carualialius, adhibita cura vigiliisque dispositis,
 breui maritimos omnes ad oppidum aditus intersepsit. Tyrannus,
 inopinato ictus malo, cum in singulos dies inopia cresceret, ma-
 gno primùm aurum pondere Lusitanum aggreditur, vt onerariis
 duabus alimentis vehentibus transitum dissimulante ad se permit-
 rat. dein, vt inuictum ab avaritia sensit animum viri, desperatis
 iam rebus, in eius maximè fidem concedere voluit: sed Cacizio-
 rum verbis ab ea mente deductus est: cum ira differerent, multo
 satius, vt in malis, esse, Persarum quam Lusitanorum arbitrio se
 se committere. quippe, si in potestatem Mahometanorum veniret,
 corpori duntaxat imminere discrimen: sin impiis magni prophete
 aduersariis vltro se dederet, non corporis modò, sed animi quoque
 damnium dubio: procul esse facturum. Ea superstitione obiecta,
 miser, ad cruciatum ac necem sese Cazicani permisit. Capti latro-
 nis nuntio valde lætatus est Thomas, eamque victoriam Lusitanis
 præcipuè tulit acceptam. At Carualialius, hoc facto Persis maiore
 in modum nomini Lusitano deuinctis, non minus integritatis ac
 fidei, quam rei naualis ac bellicæ decus Armuziam retulit. Dũ hæc
 in sinu Persico fiunt, Stephanus Gamma interim & viribus ferox, &
 paterna gloria stimulante, haud leuis momeri re, cum à Vasco pa-
 tre olim, tum nuper à Garzia Prætorè cogitatam suscepit, vt sub-
 ductas ad Suezium Mahometanas triremes, iugèti cum Turcicæ rei
 detri-

detrimento combureret. In id classe instructa ornataque, per Spe-
 ciam Diensis reuisendae arcis, vel Adeni mox oppugnandi, ad Ara-
 bicum fretum recta contendit: & successissent vota; si protinus ab
 sinus introitu Suezium petiisset. Sed visendi studio applicita ad
 dextrum litus classe, dum agros vicofque maritimos & veteris A-
 rabiae monumenta perlustrat; interim de ipsius aduentu, & male
 recto consilio, ad regionis praefectum citatis equis nuntii perferun-
 tur. Neque ille cunctandum ratus in tali re, validas equitum ac
 peditum copias ad loci custodiam extemplo submitit. Ea re segnes
 Lusitanorum conatus elusi. Appropinquantique Suezium Stephano à
 praecursoribus nuntiatum, Turcica naualia magnis firmisque mi-
 litum praesidiis obtineri. Non plus triduo (tantum in celeritate
 momenti est) Suezium Turcae preoccupauerant. Lusitanus Praetor,
 magna spe dejectus, & grauius semetipsum incusans, in Arabem
 ac Saracenum effudit iras, totamque oram nullo obuiuo late vastauit:
 Philoeras, hodie Alcoceris portum, itemque Elanam seu To-
 rum, & Suaquenum olim Aspidem, vrbes, nauelque permultas in-
 cendit. inde abiturus, cum ad Mazam applicuisset insulam, Lusita-
 nae classis fama excitus Barnagazius, & vna orator Asnafagaris
 Abassini Regis, (quem alio nomine Claudium appellabant) cum
 ipsius Regis & Elisabethae matris litteris affuit. Fessis rebus auxi-
 lium contra communem aduersarium ex foedere postulabant. Gra-
 daemetes Adelis ac Zeila tyrannus, Solimani Turcae stipendiarius,
 infestissimus nominis Christiani hostis, in Abassiam dudum cum
 exercitu irruerat: multisque cladibus Regem penitus in intima
 Aethiopiae compulsus, magna parte finium exuerat; religiosissima
 templa, cum sacris monachorum caenobiis euerterat; praedas pe-
 corum hominumque identidem agebat. Hac Abassini cum misera-
 biliter exposuissent, indigna, vti par erat, visa Praetori Lusitano
 res. confestim aduocato consilio, supperbiae Christianis contra Ma-
 hometanos communi consensu decretae. Reliqua erat consultatio,
 quem potissimum expeditioni praeficerent. in magna competitio-
 rum turba, cum id pietatis & officii munus certatim sibi quisque
 deposceret, Christophorus Gamma Praetoris frater, acri ac praef-
 feruido ingenio adolescens, caeteris antefertur. Huic, ex vniuersis
 copiis, Lusitani cum armis duplicibus quadringenti, & magnus tor-
 mentorum numerus attributus. Cum hac manu Gamma profectus
 Iunio mense anno seculi huius quadragesimo primo, ad puteos
 quosdam falsos prima nocte confedit. Inde caloribus maximis
 per loca partim a feris infesta, partim etiam confragosa & aretia,
 summo labore ficti caprum iter pedibus, tormenta commearum-
 que

que cameli ac mulæ vehébāt, Barnagazii cura cōtractæ. vbi angu-
 stia occurrerāt, qua trāsitus onusto iumēto nō esset, detracta bel-
 luis onera Lusitani, atq; ipse ante alios Gāma, subibant humeris.
 ita, septimis demum castris peruentum ad præalti montis iugum,
 ex quo in vberes & irriguos Abassia campos longè ac latè prospe-
 ctus est. Ab iugo degressi, aliquot annibus facilè superatis. tertio
 die Baroam procedunt. Vrbis est in ditione Barnagazii ampla, & ex
 ornata ædificiis, piscosus præterlabitur fluuius, circa ripam vtram-
 que frequens vicis pagisq; sed per id tēpus Mahometanorum in-
 iuria deserta. Appropinquāti Lusitano sacerdotes & monachi ob-
 uiam prodire cum infulis, Dei primū, tum Gāmæ & cōmilito-
 rum implorantes opem, quartumdecimum annum premi sese du-
 ra atque intoleranda Zeilani tarānide, oppida euerſa, incolas mi-
 serimam in seruitutem abductos, antiquissimæ religionis ædes
 atque cēnobia nefariè spoliata ac diruta: iam sibi ne aras quidem,
 quò supplicandi aut sacrificandi causa confugiant, superesse.
 Pergerent porrò alacres, ad salutem eius gentis è cælo demissi: ac
 violatæ religionis, contemptique Christi Domini pœnas, ab im-
 pio & sacrilego tyranno repeterent, Hæc monachi, & alia quæ in
 tali re iustus piusque subicit dolor, cum flebili vociferatione con-
 quæsti, ad eò confudère audientium animos; vt in tanta rerum in-
 dignitate lacrymas nemo teneret. Gamma, seruis Dei bene spera-
 re iussis, ad proximi templi parietinas adorādi causa concessit. no-
 biles erant columnæ, & lapidis elaborati fragmenta: neque aucti
 Christiani ædificium instaurare, temporarium sacellum rei diuinæ
 faciēdæ, vili desuper tegete paleisq; operuerant. A precatōne, Gā-
 ma cum suis in statua extra urbem locata se contulit. ad noui au-
 xilii famā, Abassini subinde aliquot in castra affuebāt. Mox, duo-
 bus eorum præfectis & Barnagazio in cōsiliū ab Gāma vocatis,
 de ratione gerendi belli deliberari cæpim. Victoriæ spē in eo verti
 censebant omnes, si cum reliquiis copiarum Abassini Regis matu-
 rē se se jungerent. Sed quòd is bimestri ferme itinere ab eo lo-
 co distabat, nemini erat dubium, quin sæpius interea cum Zeilano
 certandū foret. in præsentia, cum ad Lusitanorum existimationē,
 tum ad cōmeatus facultatem & copiam expedire visum in primis,
 vt Elisabethā Regis matrem in castra perducerent. Eā si apud se
 haberent, & maiorē hominū cōcursum ad signa futurū, & audaciùs
 multo ac libentiùs alimenta ab agrestibus vn.de quaq; subuectū iri.
 Elisabetha nō longè inde sese munitissimo tenebat loco, quo Re-
 gū filii natu minores, ne quid eorum gratia seditionis existat, Si-
 narū more includuntur. excelsa & vndiq; abscissa est rupes, quæ ab

latis lato fūdo paulatim fastigiatur ad summū. inde, ad fundi tra-
ximē speciē, circūquaq; prominēt labrum, mille ferē passuum am-
bitu, ex quo subiecta quæq; ita lustrātur oculis, vt nullus circā late-
bris insidiisve sit locus. Intra eius proiecturæ planitiē regia tecta,
cum capacissimis duabus cisternis, & ornatissimo tēplo cōnobio-
q; visuntur: accedit agri, quod probē cultum, in annua quingento-
rum ferē hominum alimēta sufficiat. Vno duntaxat, eoq; peran-
gusto ac tortuoso, anfractu ad certum vsque spatiū ascensus est: ab
eo spatio ita arrecta sunt saxa, vt funibus corbibusq; extollantur de-
mittanturve homines, quæq; alia vel importāda vel auhēda sunt,
ac demū ea natura est loci, vti prorsus neque vi neque fame sit ex-
pugnabilis. Gamma latus propinquitate Regina, litteras primū
ac nūtiōs ad eā officii causa, tū ad ipsam deducēda armatos præmis-
sit centum. Elisabetha, ne publicæ rei pro sua parte deesset, ex diu-
turno veluti carcere haud grauatē descendit, liberis & arce parē-
ti, quæ ibidē agebat exacta iam ætate, cōcreditis. Instratæ mulæ (iā
equis minimē vtuntur Abassini) ad saxi radices opera Barnagazii
præsto erant. Regina, præter Lusitanā cēturiā famulis quinquā-
ginta, ancillis non amplius triginta sequētib; in viā se dedit hoc
ferme ornatu: Vestes erant ex Indica tela niueæ, tenuissimo textu,
hasce bombycina penula contegebat cinerea, ramis floribusque
subtiliter ex auro conspersa. Caput Hispanico more velatum, ta-
ciē etiam, nisi qua cerneret, linteo obductam habebat, phalerata
& serico ad pedes vsque vestitæ insidens mulæ, quam Barnagazius
ipse obsequii causa, nudo exerto brachio, tygridis exuuiis hume-
ros rectus, loro ducebat: cingebant latera, linteati dynastæ pedi-
tes duo. Pro umbella, pellucidum conopæum ingens ita omnia
contegebat, vt nisi reducto linteo nequaquam introspecti possent.
Aduenientem, Gamma festo vestitu, ac densis tormentorum bom-
bis, quibusque aliis rebus lætitia significari solet, venerabūdus ac-
cepit: idēque quod antè per litteras corā per interpretē docuit, se
à Stephano fratre Indiæ Prætorē, quod ita velle Ioannē Lusitanicū
Regem intelligerent, cum ea manu missū ad ipsam filiūque adju-
uandos. proximo anno maiores, Deo volente, copias affuturas. ta-
tereā paratum se cæterosque, qui aderant, pro Christiani nominis
dignitate & Abassini regni salute mortem oppetere. Ad hæc Re-
gina paucis ita respōdit, vt magnas Lusitano primū Regi, tū Gamæ
cæterisque gratias ageret. sperare se itā firmo præsidio collapsas Ab-
bassicæ res in pristinū breui esse redituras. inde, transacta iā ad Ba-
roā hyeme, castra mota, certusque & in castris & in agmine locus
Reginæ assignari cæptus, eidēque custodes corporis, Lusitani situ-
latores

latorēs eōrū attributi, Michaële Castanōsio præfecto, qui hæc ipsa
 in cōmentarios reculit. Aduentu Reginæ vulgato, Abassini frequē-
 tiores adesse, & è sua inopia, quippe finibus ab hoste vastatis, cer-
 tatim cibos in castra cōuehere. Per hunc modū Gama, dierum ali-
 quot iā iter emēsus, munita loco excelsō castella duo haud incruē-
 to certamine cepit. cōplures populos, qui ad Zeilanum metu defe-
 cerant, ad Abassini fidē imperiumq; reuocauit. Maturanti dein cū
 Regē sese cōiungere, a quo binas iam in itinere acceperat litteras,
 compendiis viarum antegressus Zeilanus occurrit, multitudine
 copiarum longē superior, cæterū armorum ac telorum genere
 minimē par. ducentos non amplius ferreis instructos fistulis Tur-
 cas auxiliares habebat. cæteri, leui armatura, sagittis, hastisque, &
 gladiis utebantur. Vbi propius ventum est, neque iam vitari con-
 gressus poterat, in aciem dux uterque copias educit. ac primū
 Lusitanorum paucitas contemptui Mahometanis esse. dein, vbi
 tormentis geri capta res est, equi flamma & fragore consternati,
 domitis plerique frænis, in fugam seque & fellores auertunt; tum
 sagittarii destinatis ictibus toto passim campo sternuntur. Deni-
 que Gradaameti, in primis ordinibus restituēti pugnam, femur v-
 nā cum equo plumbea pila tranfigitur, inde super moribundum e-
 quum ad terram corruens, cōcursu suorum ex acie in tutum effer-
 tur. Ad casum tyranni, fuga Mahometanorum ex omni parte fieri
 capta. instant Lusitani, & quoad vires tulere, ferociter hostem in-
 sequuti, magna edita strage, nō plus vndecim suorū amissis, victo-
 res in castra reuertuntur. Idē iterati paulo pōst prælii euentus fuit:
 hoc etiam lætior, quod nuda præsidio castra Mahometana direpta
 sunt. deleri eo die hostis potuit, si ad persequendum equi Lusitano
 fuissent. grauis adhuc ex vulnere Gradaametes lectica in acie ex-
 ierat. non nisi transmissō vicino flumine, ab effusa constitit fuga.
 Lusitani, gemina intra paucos dies victoria gratulabundi, onusti
 manubiis, in stativa rediēre. ibi dū faucis curadis operā dant, Bar-
 nagazius cum popularibus quingētis & paucis insuper Lusitanis
 è maritima ora superuenit. Inde territus barbarus, magna suorum
 parte dilapsa, retro ad Mangadafum præcelsū montem, qui fau-
 ces in Arabicas imminet, hyeme iā aduentante concessit. nec Lusi-
 tani à vestigiis abstiterē. cumq; se se Gradaametes tū loci natura,
 tū anni tēpore tueretur, Gamma itē vicinū montē, Ofalā nomi-
 ne, ad hyemandum elegit. ibi dum Lusitani partim intercipiendis
 comitatibus, partim finitimis pagis vicisq; in Abassini ditionem
 aut vi aut voluntate redigendis, insistent; Gradaametes interea,
 quam occultissimē per legatos ac munera, trās fretū ab Zebitano
 præfecto

præfecto aduersum Christianos opem implorat. Missi Turcæ sistulatores admodum mille, quo maximè genere militum opus erat, cum tormentis curulis decem: quos ille per auersam mōris partem inscio Lusitano, vere iam appetente, lærus accepit. neque interposita deinde mora, quo minùs vltro vallum & castra Lusitanorum inuaderet. Sensit illico Gamma nō mediocriter auctas hostiū vires, ac primò, distributis manipulis, in subita re stationes ad idonea loca disposuit: dein, vbi curules admouebantur ballistæ, munimento diffusus, vti per vices in hostem erumperent suis edixit, dictis obtemperatum: & in summa rerum omnium iniquitate Lusitani pugnam acriter initio sustinebant: dein perpetua ferri ac plumbi procella stratis plerisque; cæteri, priusquam ab hoste circumuenerentur, fugam in saltus auios rupesque præripiunt. De Barnagazio nihil traditur. Elisabetha cum faucis curandis aliquamdiu piam, vti solebat, ac sedulam nauasset operam; perditis ad extremum rebus pauida perexiguo comitatu profugit. Castanosius præfectus & è stipatoribus triginta sequuti, in Regina tentorio vulnerati complures incerta spe vitæ relictī. in eos parva victoria Mahomerani cum fœdè sæuirent; quidam è Lusitanis atrox ac triste facinus ab vltima desperatione commisit. accenso funiculo, tormentarii pulueris cadis (nam ibidem adseruabantur) sensim adrepens, applicuit ignem, flammisq̃ momento diffusis, seque & quotquot intra id tabernaculum agebant, eodem absumpsit incendio. Gamma, cum egregiè aliquandiu dimicasset, ad extremum grauer saucius, horratu suorum, intendentibus iam se tenebris, præter ipsa castra cum paucis effugit. dumque egerenda è castris præda hostes distinetus, tota nocte per summam vexationem itinere facto, orta demum luce, ne conspici posset, in proximam conuallem & densas circa siluas è via deflexit. ibi, dum ad abditum fontē è longa defatigatione colligit vires, ab equitibus insequutis, indicio verulæ cuiusdā oberrantis, inter curandum vulnus opprimitur. Ad tabernaculū dein regium cum ingenti plausu raptatus, congestis in eum ab Gradaamete probris minisque, detracta primū veste, virgis acerrimè caditur: tum ad ludibrium & contumeliam totis castris per militum & calonum ora traducitur. postremò, cū omnes injurias & cruciatus inuicto propter Deum animo pertulisset; ad se retrahi iustum, ab impotenti sæuaque iracundia, (uismet ipse manibus tyrannus obruncat. Sunt qui, ex ipso mortis & causæ genere, Gammam in caelestium numerum pro certo referendum existiment. Sanè Abafsinus Rex in ea quam ad Indiæ Prætozem de his rebus misit, epistola, Christi martyrem non dubitanter appellat. Caput Gamme præ-

cisum

eifum, & cum eo primarii Lusitani duodecim ad Solimanum Ot-
 tomanum ab Turcis dono transmissi. Ea victoria intemperanter e-
 latus Gradaametes, conuiujs ludisq̄ue aliquot deinceps dies in-
 dulfit. Cæterùm insolenti barbaro latitia primò in mœrorē, mox
 etiam in perniciem vertit. Dimissis cum congiario Zebitanis, qua-
 si nil iam superesset periculi, cum vxore liberisq̄ue, & cætera mul-
 titudine, ad Nili fluentia, valetudinis & animi causa cōcesserat. Ibi
 nihil tale metuentem Claudius cum Lusitanorum reliquijs è fuga
 collectis, & Abassinorū peditum octo millibus, & equitibus quin-
 gentis inuasit. Contracto certamine, Gradaametes, ab Lusitano
 cuius nomen ignoratur, cum vnum tyrannum simul omnes impe-
 terent, plumbea grande trajectus occubuit. Magna dein edita Ma-
 hometanorum fugientium strages, & castra cum tormentis & cæ-
 tero belli apparatu direpta, & quod omne superauit gaudiū, haud
 exigua Christianorum omnis ætatis & sexus vtriusque multitudo
 è miserrima seruitute ac vinclis erepta. Gradaametis vxor, cū tre-
 centis equitibus, quos circa se præsidii causa habebat, & cum the-
 sauris effugit. Certa dein pax Abassino Regi aliquandiu mansit; iis
 qui per bellum ab eo descuerant, cum lacrymis & infima depreca-
 tione ad fidem atque ad officium redeuntibus. Tam insigni parta
 victoria, Claudius, in iisdē locis, anniuersarias hebdomadæ sacro-
 sanctę ferias admirabili pietate celebrauit. quandiu corpus Domi-
 ni clausum in sepulchro adseruatum est, atratus & squalidus veteri
 gentis more, nihil omnino gustauit, nec pedem è templi finibus
 extulit. idem à Regina matre & proceribus factum. Nec minore
 cæremonia studioq̄ue paschalia dein peracta mysteria. elutis per
 confessionem sordibus animorum, salutarì cælestis agni cibo refe-
 cti, summi atque infimi, ad extremum agmine composito collucē-
 ribus vndique cereis, cum solenni pompa supplicationem obiēre.
 Neque ita multo pòst, Lusitanis qui in bello ceciderant, iusta fu-
 nebria, & regalis apparatus exsequiæ, cum insigni erga pauperes
 benignitate, & piacularibus sacrificijs, & summa omnium ordinū
 frequentia persolutæ. Lusitani superstites, virtutis ergò donis ab
 Rege donati, & liberaliter habiti, quod reliquum erat vitæ, ferè
 omnes in Æthiopia transegere.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

X 3

HISTO-